

İĞDIR KOŞULLARINDA YETİŞEN YEREL ÜZÜM ÇEŞİTLERİNİN FENOLOJİK VE BİTKİSEL ÖZELLİKLERİNİN BELİRLENMESİ

Sadiye Peral EYDURAN¹, Melekşen AKIN¹, Figen DERE¹, Y. Sabit AĞAOĞLU²

¹*Iğdır Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü, IĞDIR*

²*Emekli Öğretim Üyesi, Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü, ANKARA*

Geliş tarihi / Received: 11.09.2017, Kabul tarihi / Accepted: 20.06.2018

ÖZET

Bu çalışma 2014–2015 yıllarında Iğdır yöresinde yetiştiriciliği yapılan Kırmızıkişmiş, Haçabaş, Yezandayi, Kuzukuyruğu, Miskali, Askeri, Erkekmiskali, İnekemceği üzüm çeşitlerinin fenolojik dönemlerini ve bitkisel özelliklerini gözlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma sonucunda üzüm çeşitlerinde gözlenen farklı fenolojik safhalar çeşit ve yıllara göre az da olsa farklılık göstermiştir. Çeşitlerde uyanma: 31 Mart–21 Nisan; tam çiçeklenme: 25 Mayıs–8 Haziran; tane tutumu: 28 Mayıs–12 Haziran; ben düşme: 27 Haziran–16 Temmuz ve olgunluk: 11 Temmuz–5 Ağustos tarihleri arasında tamamlanmıştır. En erken olgunlaşan çeşit Yezandayi, en geç olgunlaşan çeşitler İnekemceği ve Erkekmiskali olmuştur. Bitkisel özelliklerden; salkım ağırlığı, tane ağırlığı, omca başına düşen ortalama verim, tane tutumu, suda çözünebilen kuru madde miktarı (ŞÇKM) ve sıradaki asit miktarı incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Iğdır, üzüm çeşitleri, verim, fenolojik gözlemler, bitkisel özellikler

DETERMINATION OF PHENOLOGICAL AND PLANT CHARACTERISTICS OF LOCAL GRAPE CULTIVARS GROWING IN IĞDIR CONDITIONS

ABSTRACT

The objective of this study was to determine phenological periods and plant characteristics of Kırmızıkişmiş, Haçabaş, Yezandayi, Kuzukuyruğu, Miskali, Askeri, Erkekmiskali, İnekemceği grape cultivars grown in Iğdır district conditions during 2014–2015 years. It was recorded that phenological periods varied according to cultivar and year. The period ranges of the phenological characteristics were as follow bud break: 31 March–21 April; full bloom: 25 May–8 June; berry set: 28 May–12 June; veraison: 27 June–16 July and ripening: 11 July–5 August. The earliest ripening cultivar was Yezandayi, the latest ripening cultivars were İnekemceği and Erkekmiskali. Cluster weight, berry weight, yield per vine, berry set, total soluble solids and must acidity plant characteristics were investigated.

Keywords: Iğdır, grape varieties, yield, phenological conditions, plant characteristics

GİRİŞ

Bağcılık dünyada en yaygın tarımsal üretim alanlarından birisidir. Beş kıtada çok sayıda ülkede üzüm üretimi yapılmaktadır. Bilindiği gibi Türkiye birçok meyve türlerinin anavatanı ve meyvecilik kültürünün beşiği olmuş ve bunların bir kısmı yurdumuzda evrimlerini tamamladıktan sonra diğer ülkelere yayılmıştır. Yabani asma Kafkasya ve Hazar Denizi'nin Güneyinden Batı ülkelerine doğru yayılmıştır. Bu yayılış sahası içinde Hazar Denizi'nin güneyi ile Doğu Anadolu'nun bulunuşu yabani asmanın bu yörelerden kaynaklandığı fikrini kuvvetlendirmiştir.

Yapılan araştırmalar sonucunda dünyada belirlenen 8 gen merkezinden hem Orta Asya hem de Akdeniz gen merkezleri üzerinde bulunmasının [8, 11, 14] yanı sıra, 5000 yıla kadar varan arkeolojik belgelere göre de asma kültürünün merkezidir [7]. Anadolu, bağcılık kültürünün Avrupa, Amerika, Asya, Afrika ve Uzak Doğu'ya yayılmasında öncü köprü görevini üstlenmiştir. Anadolu bu özelliklerinin yanı sıra bağcılık yönünden uygun bir iklim sahip olması nedeniyle de zengin bir asma gen potansiyeline sahiptir. Ticari öneme sahip meyve türleri arasında asma muhtemelen en geniş yayılma alanına sahip türdür [21]. Üzüm yetiştiriciliği ve

bağcılık kültürü, kullanım alanlarının çeşitliliği ve dünya üzerindeki geniş yayılışı nedeniyle yüzyıllardır önemini korumaktadır [1]. Zengin bir bağcılık kültürüne sahip olan ülkemizin bütün bölgelerinde bağcılık yapılmakta ve elde edilen ürünler hem sofralık olarak, hem kurutularak, hem de sırası değişik ürünlere dönüştürülerek değerlendirilmektedir [5].

Asma, üzüm verimi bakımından ekonomik ve çeşit zenginliği ile genetik materyal oluşturma açısından Türkiye'nin önemli bir bitkisi. Türkiye, asmanın anavatanı olması nedeniyle 1.200'ün üzerinde üzüm çeşidine sahiptir. Ancak bunlardan sadece 50–60 kadarı ekonomik öneme sahip olduğundan yetiştirmeye değer görülmektedir [3]. Yetiştirilen üzümlerin çoğu kuru ve sofralık (yaş) olarak tüketilmektedir. TÜİK verilerine göre 2014–2015 üretim sezonunda Türkiye'de üzüm hasadı gerçekleştirilen alan 467.100 ha'dır [19]. Aynı yılın verilerine göre 2.167.000 tonu sofralık, 1.563.000 tonu kurutmalık ve 445.000 tonu şıralık ve şaraplık olmak üzere 4.175.000 ton üzüm üretimi gerçekleşmiştir. 2000–2015 dönemine ilişkin toplam üzüm üretim alanı, üretim miktarı ve verim düzeyleri incelendiğinde; üretim alanlarının yılda ortalama %0.91 oranında azaldığı, buna karşılık verimde ortalama %87'lik artış olduğu ve dolayısıyla üzüm üretim miktarının da yıllık %1.14 oranında arttığı görülmektedir. Türkiye, dünyada üzüm hasat edilen alan bakımından beşinci, üretim bakımından üçüncü sırada yer almaktadır. 2015 yılında 2000 yılına göre meyve veren yaşta omca sayısı ile toplam omca sayısı %13 oranında azalmış olmasına rağmen, sağlanan yüksek verim artışı sayesinde üretimde artış gerçekleşmiştir. Türkiye sofralık üzüm ihracatında son yıllarda artış görülmekle birlikte 2015 yılında dünya ihracatının %9'unu karşılamıştır. Ancak, ülkemizde bağcılığın geliştirilmesi amacıyla yapılan çalışmalar son 30 yıl içerisinde büyük bir hız kazanmasına rağmen halen arzu edilen seviyelerde değildir [2, 17, 20].

Türkiye'de üzümler çeşide ve ekolojilere bağlı olarak haziran ayından kasım ayı sonuna kadar hasat edilmektedir [4]. Pek çok meyveden farklı olarak üzümlerde toplandıktan sonra olgunlaşma olmaz. Yani üzümler olgunlaşmalarını omca üzerinde tamamladıklarından tam olum devresinde iken

hasat edilmelidir [6, 16]. Fakat üretilen üzümlerde çoğu zaman çeşide özgü bir olgunluk zamanı saptanmadan hasat yapılmaktadır [6]. Vaktinden önce yapılan hasatlarda üzüm kalitesi düşük olduğundan alıcı tarafından tercih edilmemekte, tane ve salkımlar normal iriliğini alamadığından ağırlık kayıpları ortaya çıkmaktadır [4]. Buna mukabil üzüm olgunlaştıktan sonra omca üzerinde bekletilirse aşırı olgunluğa doğru ilerler [9, 13]. Bunun sonucunda da kalite kayıplarının yanında, mantari hastalıklar için uygun ortamın doğmasına neden olur ve erken kış donlarından kaynaklanan zararlanmalar meydana gelir [9]. Bu nedenle, üretilen üzümlerin özelliklerini kaybetmeden gerçek değerini bulabilmesi için son derece bilgili, titiz bir olgunluk ve hasat zamanı saptamak gerekir.

Ülkemizin Doğu Anadolu Bölgesinin en verimli ovalarından birisine sahip olan ve tarım potansiyeli yüksek olan Iğdır ili 640.218 da tarım arazisine sahiptir. Bu tarım alanlarının 65.200 da'nını nadas alanı (%10.2) oluşturmaktadır. Iğdır ilinde işlenebilir tarım alanlarının yaklaşık %76.8 (498.844 da) gibi büyük bir bölümünde tarla bitkileri yetiştiriciliği yapılmaktadır. İlde ayrıca 42.375 da alanda meyve yetiştiriciliği (%6.6), 53.175 da alanda sebze yetiştiriciliği (%6.5) ve 80 da alanda da üzüm yetiştiriciliği (%0.01) yapılmaktadır [19]. Iğdır ilinin büyük bir bölümünü kapsayan Iğdır ovası Doğu Anadolu Bölgesinin mikroklima özelliği gösteren rakımı en düşük ve yüzölçümü en geniş olan ovalarından biridir. Iğdır ili çevresindeki yüksek alanlardan tamamen farklı olarak yarı kurak ve karasal bir iklime sahiptir. Iğdır ilinin elverişli sıcaklık parametreleri olan ortalama sıcaklık, en sıcak ay sıcaklık ortalaması, gelişme dönemindeki ortalama sıcaklık, Etkili Sıcaklık Toplamı ve Etkili Sıcaklık İndeksi açısından bağcılık (*Vitis vinifera* L.) için çok uygun değerlere sahip olduğu görülmektedir. Sıcak ılıman iklime sahip olduğu görülen bölge, gelişme dönemi (210.7 gün) ve güneşlenme süresi (1743 saat) ile yine bağcılık için çok uygun durumdadır [5, 12].

Asma, ülkemizin hemen hemen her yöresinde olduğu gibi, 850 m'lik rakıma sahip mikroklima özelliği taşıyan Iğdır ilinde de yetiştirme imkânı bulmuştur. Yörede çok eski zamanlardan günümüze kadar bağcılığın

yapıldığı ve taze sofralık olarak değerlendirildiği bildirilmektedir. Bu çalışma ile Iğdır koşullarında yetişen üzüm çeşitlerinin bazı biyolojik özellikleri ile verimlilikleri saptanmaya çalışılmıştır. İleride yapılacak çalışmalara kaynak olması amacıyla yetiştiriciliğin nasıl artacağı ve hangi çeşitler ile üzüm parselleri kurulacağı saptanmaya çalışılmıştır.

MATERYAL VE METOT

Materyal

Bu araştırma, 2014–2015 yılları arasında Iğdır merkeze bağlı Kadıkışlak köyündeki üretici bağında yürütülmüştür. Araştırmada Miskali, Askeri, Kırmızıkişmişi, Yezandayi, Erkekiskali, Haçabaş, İnekemceği ve Kuzukuyruğu üzüm çeşitlerinin fenolojik ve bitkisel özellikleri belirlenmiştir. Araştırmamızda kullandığımız çeşitlerin resimleri Şekil 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8’de verilmiştir.

Şekil 1. Miskali üzüm çeşidi
Figure 1. Miskali grape cultivar

Şekil 2. Askeri üzüm çeşidi
Figure 2. Askeri grape cultivar

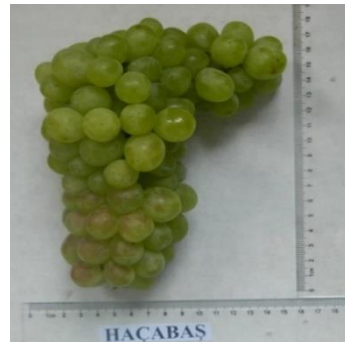
Şekil 3. Kırmızı kişmişi üzüm çeşidi
Figure 3. Kırmızı kişmişi grape cultivar

Şekil 4. Yezandayi üzüm çeşidi
Figure 4. Yezandayi grape cultivar

Şekil 5. Erkek miskali üzüm çeşidi
Figure 5. Erkek miskali grape cultivar

Şekil 6. Haçabaş üzüm çeşidi
Figure 6. Haçabaş grape cultivar

Şekil 7. İnekemceği üzüm çeşidi
Figure 7. İnekemceği grape cultivar

Şekil 8. Kuzukuyruğu üzüm çeşidi
Figure 8. Kuzukuyruğu grape cultivar

Metot

İğdır yöresinde yetiştirilen üzüm çeşitlerinin belirlenmesi amacıyla, 2013 yılı hasat döneminde bir ön çalışma başlatılmıştır. İlde yetiştiricilik yapılan yerler tespit edilmiştir. Yörede yetiştirilen çeşitlerin sağlıklı ve verim çağındaki omcalarından 3'er adet işaretlenerek etiketlenmiştir. Araştırma sonucunda incelenen bütün kantitatif

özelliklere ait tanıtıcı istatistikler ortalama ve standart hata olarak belirtilmiştir. Her bir yıl için çalışılan bütün kantitatif özellikler bakımından çeşit ortalamaların arasındaki farklılığa ilişkin hipotez Tek yönlü Varyans Analiz tekniği ile test edilmiştir. Önemli farklılıkların belirlenmesinde Tukey çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 20 programında analiz edilmiştir.

ARAŞTIRMA BULGULARI

Yerel olarak yetişen üzüm çeşitlerinin 2014 ve 2015 yıllarındaki fenolojik gözlemleri incelendiğinde; Gözlerin uyanması Nisan ayı içinde, Çiçeklenme başlangıcının Mayıs sonu–Haziran başlangıcında olduğu, Tam çiçeklenmenin Mayıs sonu–Haziran ayı başlangıcında olduğu, Ben düşmenin Haziran sonu–Temmuz olduğu, Olgunluğun Temmuz–Ağustos ayı içinde olduğu gözlemlenmiştir (Çizelge 1). Çeşitlerin yaprak dökümlerinin Kasım sonu–Aralık ayı içinde olduğu gözlemlenmiştir. Yapılan çalışmanın sonucunda; 2014 yılı için meyve olgunlaşmasının 2015 yılına göre daha geç olduğu saptanmıştır. Bunun sebebinin 2015 yılında gözlenen aşırı sıcaklık artışı olduğunu söyleyebiliriz.

İğdır koşullarında doğal olarak yetişen üzüm çeşitlerinin 2014 yılı bitkisel özellikleri incelendiğinde; yaprak sap uzunluğu Kuzukuyruğu çeşidinde, tane ağırlığı İnekemceği çeşidinde, tane uzunluğu İnekemceği çeşidinde, tane genişliği Haçabaş çeşidinde en fazla olarak bulunmuştur (Çizelge 2 ve 3).

Çizelge 1. Üzüm çeşitlerinin 2014–2015 yıllarına ait fenolojik gözlemleri

Table 1. Phenological observations of grape cultivars during 2014–2015 years

Çeşit Cultivar	Yıl Year	Gözlerin uyanması Bud break	Çiçeklenme başlangıcı Blooming	Tam çiçeklenme Full blooming	Tane tutumu Berry set	Ben düşme Veraison	Olgunluk Ripening
Kırmızı– kişmiş	2014	17Nisan/17April	01Haziran/01June	03Haziran/03June	07Haziran/07June	07Temmuz/07July	27Temmuz/27July
	2015	03Nisan/03April	23Mayıs/23May	25Mayıs/25May	29Mayıs/29May	28Haziran/28June	12Temmuz/12July
Yezanday	2014	18Nisan/18April	03Haziran/03June	05Haziran/05June	08Haziran/08June	07Temmuz/07July	28Temmuz/28July
	2015	04Nisan/04April	23Mayıs/23May	25Mayıs/25May	28Mayıs/28May	27Haziran/27June	11Temmuz/11July
Haçabaş	2014	21Nisan/21April	04Haziran/04June	06Haziran/06June	09Haziran/09June	10Temmuz/10July	3Ağustos/3August
	2015	06Nisan/06April	24Mayıs/24May	26Mayıs/26May	29Mayıs/29May	29Haziran/29June	15Temmuz/15July
Kuzu– kuyruğu	2014	15Nisan/15April	04Haziran/04June	06Haziran/06June	10Haziran/10June	08Temmuz/08July	29Temmuz/29July
	2015	31Mart/31March	23Mayıs/23May	25Mayıs/25May	28Mayıs/28May	27Haziran/27June	12Temmuz/12July
Miskali	2014	14Nisan/14April	04Haziran/04June	07Haziran/07June	11Haziran/11June	15Temmuz/15July	4Ağustos/4August
	2015	31Mart/31March	25Mayıs/25May	27Mayıs/27May	31Mayıs/31May	01Temmuz/01July	18Temmuz/18July
Askeri	2014	17Nisan/17April	05Haziran/05June	07Haziran/07June	11Haziran/11June	14Temmuz/14July	3Ağustos/3August
	2015	02Nisan/02April	25Mayıs/25May	27Mayıs/27May	30Mayıs/30May	30Haziran/30June	18Temmuz/18July
Erkek– miskali	2014	20Nisan/20April	05Haziran/05June	08Haziran/08June	12Haziran/12June	16Temmuz/16July	5Ağustos/5August
	2015	04Nisan/04April	26Mayıs/26May	28Mayıs/28May	01Haziran/01June	01Temmuz/01July	20Temmuz/20July
İnekemceği	2014	20Nisan/20April	05Haziran/05June	07Haziran/07June	12Haziran/12June	16Temmuz/16July	5Ağustos/5August
	2015	06Nisan/06April	25Mayıs/25May	28Mayıs/28May	01Haziran/01June	01Temmuz/01July	20Temmuz/20July

Çizelge 2. 2014 yılına ait bitkisel özellikler

Table 2. Plant characteristics in 2014 year

Çeşit Cultivar	Yaprak sap uzunluğu (cm) Length of leaf stalk (cm)	Salkım sap uzunluğu (cm) Length of cluster stalk (cm)	Salkım ağırlığı (g/salkım) Cluster weight (g/cluster)	Tane ağırlığı (g/tane) Berry weight (g/berry)	Tane uzunluğu (mm) Berry length (mm)	Tane genişliği (mm) Berry width (mm)
Askeri	8.300±0.681ab	5.033±0.328	184.7±89.7	2.700±0.115ab	17.167±0.463b	14.067±0.203bcd
Erkekiskali	5.87±1.000b	2.667±0.467	368±131.0	2.400±0.208b	15.733±0.817bc	16.67±1.050ab
Haçabaş	7.43±1.240ab	0.967±0.328	338.6±55.3	2.167±0.133bc	22.73±1.520a	18.533±0.731a
İnekemceği	6.167±0.318b	5.400±0.600	480.1±43.7	3.333±0.120a	24.200±0.252a	17.400±0.681ab
Kırmızıkişmişi	8.67±1.520ab	2.700±0.737	417.2±42.7	1.1333±0.088d	15.133±0.784bc	12.500±0.643cd
Kuzukuyruğu	11.133±0.593a	3.300±0.208	242.3±17.5	1.433±0.233cd	15.233±0.722bc	15.933±0.481abc
Miskali	5.267±0.437b	5.000±0.000	514.8±91.8	2.700±0.208ab	11.30 ±1.510c	10.90±1.100d
Yezandayi	7.333±0.570ab	2.567±0.498	216.9±39.0	2.533±0.296ab	13.367±0.260bc	12.933±0.437cd

Çizelge 3. 2014 yılına ait bitkisel özellikler

Table 3. Plant characteristics in 2014 year

Çeşit Cultivar	Çekirdek uzunluğu (mm) Seed length (mm)	Çekirdek genişliği (mm) Seed width (mm)	SÇKM (%) Soluble Solids Content	Şıradan asit (g/l) Must acidity (g/l)	Verim (kg/omca) Yield (kg/vine)
Askeri	5.667±0.448c	3.300±0.252	19.700±1.170bc	4.567±0.1760a	23.300±0.0577e
Erkekiskali	8.000±0.458b	4.333±0.033	17.867±0.636c	3.3400±0.0306e	35.700±0.0577c
Haçabaş	6.533±0.176bc	4.200±0.0577	18.267±0.612c	3.7100±0.0058cd	5.6000±0.0577f
İnekemceği	6.970±0.295bc	4.1400±0.0346	18.300±0.306c	4.0300±0.0058bc	33.100±0.0577d
Kırmızıkişmişi	—	—	23.130±1.130ab	3.5500±0.0416de	64.700±0.1150a
Kuzukuyruğu	6.400±0.208c	4.233±0.448	19.667±0.291bc	3.6667±0.0318de	39.100±0.0577b
Miskali	10.600±0.321a	2.9000±0.150	19.067±0.491c	4.0767±0.0233b	5.200±0.1150f
Yezandayi	—	—	24.233±0.524a	3.6167±0.0186de	7.00±1.1500f

Çizelge 4. 2015 yılına ait bitkisel özellikler

Table 4. Plant characteristics in 2014 year

Çeşit Cultivar	Yaprak sap uzunluğu (cm) Length of leaf stalk (cm)	Salkım sap uzunluğu (cm) Length of cluster stalk (cm)	Salkım ağırlığı (g/salkım) Cluster weight (g/cluster)	Tane ağırlığı (g/tane) Berry weight (g/berry)	Tane uzunluğu (mm) Berry length (mm)	Tane genişliği (mm) Berry width (mm)
Askeri	8.500±0.361b	5.367±0.393a	334.4±29.4bcd	2.8333±0.088b	18.100±0.458b	14.767±0.524bc
Erkekiskali	7.300±0.379b	3.400±0.306b	380.2±44.9abcd	2.400±0.2080b	17.30±0.231b	16.533±0.406ab
Haçabaş	7.200±0.777b	1.633±0.120c	321.1±22.2cd	2.233±0.1200b	23.63±1.280a	17.633±0.376a
İnekemceği	6.167±0.145b	5.267±0.273a	520.7±35.6a	3.633±0.1760a	24.13±0.273a	17.600±0.611a
Kırmızıkişmişi	8.533±0.899b	3.800±0.115b	433.2±37.4abc	1.400±0.1150c	14.97±1.210bc	12.767±0.657cd
Kuzukuyruğu	11.467±0.786a	3.400±0.231b	303.7±13.1cd	1.433±0.1450c	15.90±0.513bc	16.333±0.260ab
Miskali	5.867±0.120b	5.367±0.393a	474.3±27.2ab	2.900±0.1000b	12.567±0.348c	11.433±0.924d
Yezandayi	8.000±0.231b	3.333±0.270b	238.8±12.3d	2.5667±0.088b	12.700±0.321c	12.367±0.088cd

Çizelge 5. 2015 yılına ait bitkisel özellikler

Table 5. Plant characteristics in 2014 year

Çeşit Cultivar	Çekirdek uzunluğu (mm) Seed length (mm)	Çekirdek genişliği (mm) Seed width (mm)	SÇKM (%) Soluble Solids Content	Şıradan asit (g/l) Must acidity (g/l)	Verim (kg/omca) Yield (kg/vine)
Askeri	5.0000±0.265	3.0667±0.0333	20.37±1.370b	4.600±0.1000a	24.600±0.1150d
Erkekiskali	8.1000±0.058	4.1667±0.0333	18.467±0.233b	3.3967±0.0851d	35.900 ±0.0580c
Haçabaş	6.1000±0.058	4.2333±0.0667	18.567±0.233b	3.7533±0.0240cd	6.000±0.5770f
İnekemceği	6.8670±0.285	4.1000±0.0000	18.667±0.120b	4.0267±0.0088bc	37.200±0.0577c
Kırmızıkişmişi	—	—	23.567±0.612a	3.5600±0.0265cd	66.500±0.0577a
Kuzukuyruğu	6.2333±0.033	4.400±0.3510	20.433±0.273b	3.6800±0.0153cd	40.000±0.5770b
Miskali	8.8700±1.180	2.850±0.1500	18.933±0.120b	4.313±0.2440ab	6.000±0.5770f
Yezandayi	—	—	24.900±0.173a	3.6133±0.0219cd	8.100±0.1150e

İğdır koşullarında yetişen yerel üzüm çeşitlerinin 2015 yılı bitkisel özellikleri incelendiğinde; yaprak sap uzunluğu

Kuzukuyruğu çeşidinde, tane ağırlığı İnekemceği çeşidinde, tane uzunluğu İnekemceği çeşidinde, tane genişliği Haçabaş

çeşidinde en fazla olarak bulunmuştur (Çizelge 4 ve 5). Her iki yıl içinde verimlilik incelendiğinde en fazla verimlilik Kırmızıkişmiş çeşidinde saptanmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Tangolar ve ark. [18], Şanlıurfa'nın Merkez köylerinden Diphisar'da organik bağcılıkta önerilen çiftlik gübresi, yeşil gübre bitkileri, saman malçı ve asmanın öğütülmüş budama artıkları ile bunlarla oluşturulan kombinasyonlar uygulayarak, bu uygulamaların bağlarda herhangi bir ticari gübre kullanılmaksızın Çiloreş üzüm çeşidinde fenolojik gelişme tarihleri ile salkım, tane ve sıra özelliklerine olan etkilerini araştırmışlardır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler incelendiğinde, yapılan uygulamalar arasında fenolojik devrelere gelme ve salkım, tane ve sıra özelliklerinden salkım ağırlığı, salkım hacmi, tane ağırlığı, tane hacmi ve kabuk oranında uygulamalar arasında önemli bir farklılık olmazken; ikinci yılda, SÇKM ve asitlik değerleri uygulamalara göre önemli farklılık olduğunu saptamışlardır. Bizim çalışmamız ise Iğdır'daki yerel üzüm çeşitleri ile yapılmıştır.

Üzümlerin olgunluklarının tespitinde; üzümün rengi, suda çözünebilir toplam kuru madde miktarı (SÇKM), salkım sapı ve iskeletinin rengi, tane etinden çekirdeğin ayrılması [4, 7, 15], Winkler'e göre pH [10], şeker miktarı, asit miktarı ve SÇKM/Asit gibi kriterler kullanılmaktadır. [2, 4, 7, 10, 15, 16]. Bizim çalışmamızda da bu özellikler incelenmiştir.

Sonuç olarak Iğdır koşullarında yıllardan beri yetiştiriciliği yapılan fakat gittikçe nesli tükenmekte olan üzüm çeşitlerimizin yok olmasını önlemeye çalışmamız gerekmektedir. Üzümlerin korumaya alınması ve demonstrasyon bahçeleri kurulması önerilebilir. Böylece yetiştiricilik de cazip hale getirilebilir. Yetiştiriciliğinin teşvik edilmesi gereklidir. Bu çalışma ileride yapılacak çalışmalara kaynak niteliğindedir. Bağcılık potansiyeline çok uygun olan Iğdır ilinde yaptığımız yüksek lisans çalışması sonucunda doğal olarak yetişen türler içinde Kırmızıkişmiş ve Kuzukuyruğu çeşitleri verimlilik açısından öne çıkmaktadır. Bunun dışında İnekemceği çeşidimiz iri bir çeşit

olması açısından albenisi yüksek bir çeşit olma özelliğindedir. Kırmızıkişmiş çeşidi özellikle rengi ve çekirdeksizlik özelliğini kendisinde barındırdığı için yöre için değerli bir çeşittir. Yezandayı çeşidi çekirdeksiz bir çeşit olduğu için tercih edilen bir çeşittir. Yöre halkı mahalle manavlarında bu üzümleri hasat dönemi boyunca tüketebilmektedirler. Çalışmamızda, yerel olarak yetişen üzüm çeşit zenginliğini gerek üreticiye gerekse Iğdır halkına tanıtmak, yetişen genetik kaynakları koruma altına almak, ileride bu çeşitlerin çoğaltımını yapmak ve yapılacak çalışmalara örnek olması amaçlanmıştır

KAYNAKLAR

1. Ağaoğlu, Y.S., 1999. Bilimsel ve Uygulamalı Bağcılık Asma Biyolojisi. Kavaklıdere Eğitim Yayınları, Ankara, 1(1):205.
2. Ağaoğlu, Y.S., Çelik, H., Çelik, M., Fidan, Y., Gülşen, Y., Günay, A., Halloran, N., Köksal, İ., Yanmaz, R., 1995. Genel Bahçe Bitkileri. Ankara Ü. Ziraat Fakültesi Eğitim Araştırma ve Geliştirme Vakfı Yayınları, 4:387.
3. Anonim, 2016. Sofralık Üzüm Yetiştirmeye Yönelik Kültürel Uygulamalar. Manisa Bağcılık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, (Erişim Tarihi:14.03.2016).
4. Çelik, H., Gökçay, E., Barış, C., Marasalı, B., 1990. Türkiye Bağcılığının Sorunları ve Çözüm Yolları. Türkiye Ziraat Mühendisleri 3. Teknik Kongresi, Ankara, 432-450s.
5. Çelik, H., Ağaoğlu, Y.S., Fidan, Y., Marasalı, B., Söylemezoğlu, G., 1998. Genel Bağcılık. Sun Fidan A.Ş., Mesleki Kitaplar Serisi: 1. Fersa Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti., Ankara, 253s.
6. Eriş, T., Türkben, C., 1984. Sofralık Üzümlerin Olgunluk Zamanı ve Muhafazası. Tokat Bağcılık Sempozyumu, 181-200s.
7. Fidan, Y., 1985. Özel Bağcılık. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları: 930. Ders Kitabı No:265.
8. Harlan, J.R., 1951. Anatomy of Gene Centers. Amer. Natur. 85:97-103.
9. İlter, E., 1984. Bağcılığımızda Güncel Önemli Bazı Teknik Sorunlar. Tokat Bağcılığı Sempozyumu, 24-29s.

10. İlter, E., Çımrın, T., 1977. Şaraplık Üzümlerde Çeşit ve Şarj Faktörünün Verim ve Kaliteye Etkisi Üzerine Araştırmalar. Bitki 3(4):340–349.
11. Janik, J. ve Moore, J.N., 1975. Advances in Fruit Breeding. Purdue University Press West Lafayette, Indiana.
12. Karaoğlu, M., 2011. Ziraî Meteorolojik Açıdan Iğdır İklim Etüdü. Iğdır Üniv. Fen Bil. Enst. Der. 1(1):97–104.
13. Oraman, M.N., 1965. Yeni Bağcılık. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları:253, Ders Kitabı:89.
14. Oraman, M.N., 1972. Bağcılık Tekniğı 2. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları: 470, Ders Kitabı 162.
15. Özkan, Y., 1995. Özel Bağcılık. GOP. Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ders Notu, Tokat.
16. Samancı, H., 1985. Bağcılık. Tarımsal Araştırmaları Destekleme ve Geliştirme Vakfı Yayın No:10, Yalova.
17. Söylemezoğlu, G., Ağaoğlu, Y. S., Marasalı, B., Ergül, A., Çalışkan, M., Türkben, C., 2001. Üzüm Çeşitlerinin Yaprak Kökenli Kateşol Oksidaz (Co), Peroksidaz (Per) ve Esteraz (Est) İzoenzimlerinden Yararlanarak Tanımlanmaları. 4. Bağcılık Sempozyumu, 20–23.10.1998, Yalova. 138–144.
18. Tangolar, S., Özdemir, G., Gürsöz, S., Çakır, A., Tangolar, S. G., 2007. Bazı Organik Gübre Uygulamalarının Asmanın (*Vitis vinifera* L. Çiloreş) Fenolojik Gelişmesi İle Salkım, Tane ve Şıra Özellikleri Üzerine Etkisi. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi 20(2):319–325.
19. TÜİK, 2016. Türkiye İstatistik Kurumu. (<http://www.tuik.gov.tr>) (Erişim Tarihi: 08.04.2016).
20. Uzun, İ. ve E. İlter, 1993. Bazı Üzüm Çeşitlerinin Yapraklarındaki Peroksidaz ve Kateşoloksidaz İzoenzimlerinden Teşhisi Üzerinde Araştırmalar. Ege Üniversitesi Ziraat Fak. Dergisi 30(3):105–111.
21. Wample, R.L., Spayd, S.E., Evans, R.G., Stevens, R.G., 1991. Nitrogen Fertilization and Factors Influencing Grapevine Cold Hardiness. Int. Sym. on Nitrogen in Grapes and Wine, 120–125.